

ПРОБЛЕМИ ТА НАСЛІДКИ ВИЗНАННЯ УКРАЇНОЮ ЮРИСДИКЦІЇ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

Оксана Вікторівна ЧЕРВЯКОВА,

*кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри військового права Військово-юридичного
інституту Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

Починаючи з листопада 2013 року ситуація в Україні в аспекті дотримання та забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права з питання суто теоретичного перейшла в площину практики. І такий перехід відкрив для України ряд проблемних питань, серед яких питання наявності в Україні міжнародного збройного конфлікту; статусу осіб, які безпосередньо приймають участь у воєнних діях, але при цьому не входять до складу збройних сил, не є службовцями правоохоронних органів; імплементації норм міжнародного гуманітарного права; правового регулювання кримінальної відповідальності, кваліфікації певних дій чи бездіяльності як воєнних злочинів та притягнення за їх вчинення до кримінальної відповідальності.

Відповіді на всі ці питання є необхідними для надання можливого на основі гуманітарних принципів та норм міжнародного гуманітарного права захисту особам, які постраждали від збройного конфлікту, приймають у ньому участь, рівно як і для притягнення винних у вчиненні серйозних порушень міжнародного гуманітарного права до відповідальності.

Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 [1] (далі – Римський статут), в якому проведене узагальнення щодо складів воєнних злочинів як охоплених компетенцією суду (ст. 5, 8), наразі Україною підписаний (в числі 155 держав), але не ратифікований (хоча Статут ратифікували 122 держави [2]).

І відповідна проблема стосується не тільки визначення переліку та складів воєнних злочинів, але і виконання Україною взятих зобов'язань в рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014, де ратифікацію та імплементацію Римського статуту визначено частиною політичного діалогу (ч. 1 ст. 8), правового співробітництва (ч. 3 ст. 24) [3]. На сьогодні Україна ще не виконала даного зобов'язання. Хоча здійснено внесення необхідних змін до Конституції України щодо правосуддя [4] та розтлумачено принцип компліментарності («complementarity») роботи Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) стосовно національної системи правосуддя.

Зокрема, його змістом не охоплено доповнення системи органів кримінальної юстиції України вказаною міжнародною інституцією, що було визначено перепоною для ратифікації Римського статуту у висновку Конституційного суду України від 11.07.2001 р. №3-в/2001 [5]. Даний висновок було винесено ще до початку роботи МКС.

© Червякова О. В., 2020

На сьогодні аналіз практики його функціонування дозволяє зробити висновок, що відповідно до принципу «компліментарності» МКС діє в поєднанні, разом, паралельно з судовими органами країн-учасниць ЄС. Латинське походження англійського терміну «complementary» та французького «complementaire» вказує на можливість трактування відповідного принципу не в якості основного перекладу «додатковий», а і як узгоджувати разом, допомагати зробити один одного краще, разом доповнювати [6, с. 4]. Таким чином, юрисдикція МКС лише доповнює юрисдикції держав, віддаючи їм перевагу при здійсненні кримінального переслідування; це проявляється насамперед у тому, що Суд має право прийняти справу до провадження тільки після встановлення небажання чи нездатності відповідної держави належним чином розпочати чи завершити кримінальне переслідування [7, с. 6, 12, 15]. Це означає, що доповнення системи кримінальної юстиції України за рахунок МКС у разі ратифікації Римського статуту не відбудеться.

Однак, вказане розуміння принципу компліментарності, як і внесення змін до Конституції України, взяття зобов'язань в рамках поглиблення європейської інтеграції з метою набуття Україною членства в ЄС, не сприяли ратифікації та імплементації Римського статуту Україною. Хоча така необхідність підтверджується окрім зазначеного і практичними кроками.

Зокрема, Україна визнала юрисдикцію МКС, скориставшись механізмом подання декларації (п. 3 ст. 12 Римського статуту), чим взяла на себе всі передбачені зобов'язання по співпраці з МКС та щодо виконання його рішень, які є підстави сподіватися будуть винесені стосовно ймовірних порушень міжнародного гуманітарного права, вже визначених у звітах Прокурора за 2016, 2017, 2018 роки (примусовий призов на службу, віроломство, використання «живих щитів», вбивства цивільного населення, катування тощо).

Однак, при набутті вказаних обов'язків з визнанням юрисдикції МКС, Україна не набула прав, передбачених в Римському статуті для держав-учасниць. Це означає неможливість для України визначати елементи злочинів, які допомагають МКС в тлумаченні і застосуванні статей 6, 7 і 8 Римського статуту, неможливість встановлення правил та процедур доказування, вирішення інших питань організації та діяльності МКС через неможливість набуття членства в Асамблеї держав-учасниць МКС (згідно ст. 112 Римського статуту кожна держава-учасниця має в Асамблеї одного представника, якого можуть супроводжувати заступники та радники; держави, які підписали Статут можуть бути лише спостерігачами в Асамблеї). Україна не має змоги приймати участь у виборах Прокурора МКС. Через зволікання з ратифікацією та імплементацією Римського статуту для України відсутня можливість внесення кандидатур на посади суддів МКС. До наслідків зволікання з ратифікацією Римського статуту доцільно віднести і відсутність для України виконання ст. 115, 116, якими передбачено фінансування діяльності МКС через внески держав-учасниць.

Враховуючи викладене, про необхідність невідкладної ратифікації Римського статуту та імплементації його норм задля досягнення цілей міжнародного гуманітарного та кримінального галузей права: дотримання

звичаїв та законів війни, захист жертв збройних конфліктів, притягнення винних у вчиненні воєнних злочинів до відповідальності свідчать наступні аргументи: 1) визнання Україною юрисдикції МКС в контексті набуття завдяки цьому ряду зобов'язань при відсутності прав; 2) недосконалість правового регулювання кримінальної відповідальності за вчинення воєнних злочинів у Кримінальному кодексі України; 3) проблеми кваліфікації відповідних діянь/бездіяльності як злочинних, екстрадиції, покарання винних осіб; 4) виконання Україною євроінтеграційних зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Римський статут Міжнародного кримінального суду.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588 (дата звернення: 27.02.2020)
2. Rome Statute of the International Criminal Court (Rome, 17 July 1998): Signature, Approval(AA), Acceptance(A), Accession(a), Succession(d), Ratification. UNTC Rome Statute of the International Criminal Court.
URL: https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280025774&clang=_en (дата звернення: 27.02.2020)
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. *Офіційний вісник України*. 2014 р. № 75. Том 1. Стор. 83. Стаття 2125.
4. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII. *Офіційний вісник України*. 2016. № 51. С. 8.
5. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут) від 11.07.2001 р. №3-в/2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 28. С. 104.
6. Пилипенко П. Д. Проблеми ратифікації Римського статуту: реальні й надумані. *Актуальні проблеми соціального права: матеріали всеукр. «круглого столу», присвяч. 40-річчю каф. соц. права, 1 квіт. 2016 р.* / Каф. соц. права Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка, Укр. центр соц.- прав. дослідж.; [редкол.: П. Д. Пилипенко та ін.]. Львів : Кафедра соціального права Львівського національного університету імені Івана Франка, 2016. С. 3-7.
7. Касинюк О. В. Кримінально-процесуальні питання діяльності міжнародних кримінальних судів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11; Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого. Х., 2005. 20 с.